

dr hab. Dorota Groffik, prof. AWF
Katedra Wychowania Fizycznego
i Adaptowanej Aktywności Fizycznej
Akademia Wychowania Fizycznego im. J. Kukuczki
w Katowicach

Katowice, 29.09.2021 rok

Recenzja

rozprawy doktorskiej pt.: **"Wychowanie fizyczne jako obszar edukacji włączającej w polskim systemie edukacji (wybrane aspekty historyczne, legislacyjne i organizacyjne)"**

Autor: mgr Maciej Lenicki

Promotor: dr hab. Marta Wieczorek, prof. AWF Katowice

Oryginalność, znaczenie naukowe i aplikacyjne podejmowanego tematu

Edukacja włączająca w dzisiejszym świecie, w którym coraz więcej dzieci i młodzieży potrzebuje wsparcia, jest ważnym elementem powszechnego procesu kształcenia i wychowania. Rozpoznanie indywidualnych potrzeb młodego człowieka w ramach edukacji a następnie dostosowanie odpowiednich metod i form organizacyjnych nie jest sprawą łatwą. W dzisiejszym pędzącym, technicyzowanym życiu, w którym nie każda jednostka jest w stanie nadążyć za wyznaczonymi celami, proces indywidualizacji stanowi ważne ogniwo edukacji. Rozpoznanie zatem aktualnych trendów w obszarze edukacji włączającej z uwzględnieniem wychowania fizycznego jest problemem aktualnym. Wiedza dotycząca czynników, które mają wpływ na rozwój edukacji włączającej, w której rozpoznanie specjalnych potrzeb ucznia przez nauczyciela jest nadrzędne w procesie kształcenia, przyczyni się do doskonalenia edukacji powszechnej.

Podjęty przez Autora dysertacji temat jest niezmiernie ważny. Wskazuje bowiem na konieczność specjalnego przygotowania nauczycieli do podejmowania indywidualnych rozwiązań w procesie kształcenia i wychowania, tak aby uczeń osiągnął sukces na miarę swoich możliwości z uwzględnieniem poczucia własnej wartości.

Problem ciekawy i aktualny tym bardziej, że brak jest danych dotyczących edukacji włączającej w wychowaniu fizycznym w Polsce.

Struktura pracy

Dysertacja zawarta jest na 201 stronach wydruku komputerowego. Tekst uzupełnia 16 rycin, 20 tabel. Całość została podzielona na siedem rozdziałów. Pierwszy rozdział to podstawy teoretyczne pracy wprowadzające do problemu badawczego Dysertacji. Drugi rozdział to

założenia metodologiczne badań własnych. Kolejne dwa to historia rozwoju i ujęcie prawne edukacji włączającej w Polsce. Rozdział piąty to szczegółowy opis wychowania fizycznego jako ważnego obszaru polskiej edukacji włączającej. Kolejne dwa rozdziały to dyskusja oraz podsumowanie i wnioski. Końcowa część pracy to spis piśmiennictwa, netografii, aktów prawnych, spis rycin i tabel oraz aneks, w którym zamieszczono kwestionariusz ankiety. Układ dysertacji spełnia wymogi stawiane pracom naukowym na stopień doktora.

Ocena merytoryczna pracy

W pierwszych rozdziałach pracy zawarto najważniejsze pojęcia związane z tematem pracy doktorskiej począwszy od zarysu historycznego kształtowania się zmian postaw wobec dziecka, poprzez najważniejsze pojęcia związane z ekskluzją, integracją, specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz inkluzją. W dalszej części uwzględniono różne koncepcje edukacji włączającej opisując w części końcowej kulturę fizyczną jako ważny obszar inkluzji. Ogólnie część teoretyczna jest ciekawa i szczegółowo wprowadza do problemu badawczego. Część ta jest znakomitym zestawieniem międzynarodowych źródeł, zebraniem faktów dotyczących edukacji włączającej przybliżając Czytelnikowi różne koncepcje, poszukując zarazem najbardziej odpowiedniej dla edukacji polskiej. Po raz pierwszy spotykamy tak szeroko opisane postrzeganie obszaru edukacji włączającej, w której Autor nie daje jednoznacznej odpowiedzi co do jednej definicji ale poszukuje, próbując znaleźć miejsce dla inkluzji w edukacji polskiej szkoły.

Czytając część wprowadzającą do problemu badawczego nasuwają się pytania, do odpowiedzi których zachęcam Doktoranta podczas publicznej obrony, mianowicie czy w edukacji w Polsce posługiwać powinniśmy się określeniem „specjalne potrzeby edukacyjne” czy może korzystniej, tak jak Autor wskazuje powołując się na Szkocję - „dodatkowe potrzeby wsparcia”? I czy aby edukacja włączająca nie jest procesem indywidualizacji, a tworzenie określenia inkluzja jest dodatkowym terminem nie do końca rozumianym przez m.in. nauczycieli, co utrudnia realizację jej celów? Wiele razy w pracy Autor zwraca uwagę na indywidualizację pracy z uczniem na zajęciach edukacyjnych. Czy zatem tworzenie dodatkowych terminów jest konieczne w edukacji szkolnej? Jakie jest zdanie Doktoranta w tej kwestii?

W kolejnym rozdziale przedstawiono założenia metodologiczne, w których w poszczególnych podrozdziałach zaprezentowano cel i pytania badawcze, metody i techniki badań, opisano grupę badawczą oraz metody opracowania danych.

Celem pracy jest m.in. poznanie czynników wpływających na efektywność i jakość prowadzonych zajęć z wychowania fizycznego z kontekście edukacji włączającej.

Jeżeli każdy uczeń ma odnieść sukces na miarę swoich możliwości i kontynuować całożyciową aktywność fizyczną to poszukiwania w zakresie włączania każdego, jest głównym celem procesu indywidualizacji w kontekście dodatkowego wsparcia. Odpowiedni dobór form i metod dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi jest konieczny w procesie edukacji, o czym pisze Autor rozprawy. Pytanie tylko na ile nauczyciel wychowania fizycznego jest przygotowany do włączania wszystkich uczniów do procesu edukacji? Odpowiedzi na te pytania odnajdziemy w owej Dysertacji na podstawie wyników badań uzyskanych z autorskiego kwestionariusza ankiety.

Autor w dysertacji nie tylko analizuje wyniki badań własnych ale również dokonuje szerokiego przeglądu literatury w zakresie rozwoju idei edukacji włączającej w Polsce, jak i kształtowania się jej modelu w procesie zmian polskiej legislacji, poszukując odpowiedzi na kolejne pytania badawcze. Połączenie analiz źródłowych z omówieniem badań własnych przeprowadzonych wśród 1064 nauczycieli wychowania fizycznego jest ciekawą próbą oceny edukacji włączającej w Polsce.

Co do natomiast kwestionariusza ankiety mam pewne wątpliwości i pytania. Po pierwsze w dysertacji nie zawarto informacji z jakimi dziećmi ze SPE pracowali nauczyciele? Wydaje mi się, że uzupełnienie pracy o tę informację byłoby uzasadnione. Pytanie 11 ankiety dotyczące uczestnictwa dzieci z SPE dostarcza informacji na ten temat. Jak zatem przedstawia się uczestnictwo dzieci z SPE na podstawie badań własnych Doktoranta? Po drugie czy wyjaśniono nauczycielom termin metoda pracy? Jak definiuje Autor termin „metoda pracy” i powołując się na jakie źródło zastosował Doktorant podział na metody proaktywne, problemowe i aktywizujące? Zastanawiam się na ile rozpoznanie odpowiednich metod realizacji zadań ruchowych było zrozumiałe dla nauczycieli? Kolejna wątpliwość dotyczy form organizacyjnych prowadzenia zajęć. Jak interpretuje Autor formę małych obwodów ćwiczebnych? Jest to bardzo trudna do przeprowadzenia forma organizacyjna, a wyniki badań przedstawionych w pracy wskazują, że większość nauczycieli wykorzystuje oprócz formy zajęć w zespołach, właśnie formę małych obwodów ćwiczebnych. Pytanie czy wszyscy nauczyciele podobnie interpretują przebieg organizacyjny tej formy? Zastanawia mnie sam przebieg organizacyjny badań. Z opisu wynika, że ankiety zostały rozesłane drogą online z prośbą o ich wypełnienie. Nie ma w instrukcji informacji wyjaśniającej czy też przypominającej organizację form jak i rodzaje metod realizacji zadań ruchowych. Niestety wiedza jest ulotna i część nauczycieli nie pamięta nazw metod i form z wykorzystaniem których realizuje proces kształcenia i wychowania. Proszę o wyjaśnienie moich wątpliwości podczas publicznej obrony.

W rozdziale 5 z czterema podrozdziałami w sposób przejrzysty dokonano analizy wyników badań własnych. Zostały one uporządkowane wg analiz dotyczących poziomu wiedzy nauczycieli WF na temat edukacji włączającej, możliwości i efektywności realizowania inkluzji podczas zajęć ruchowych jak i wykorzystania metod pracy i form organizacyjnych. Oprócz pewnych wątpliwości przedstawionych powyżej - do których zapewne Doktorant odniesie się podczas publicznej obrony - dotyczących zastosowania autorskiego kwestionariusza ankiety, na podstawie którego opracowano wyniki badań, rozdział ten przygotowano starannie. Dobór metod statystycznych i ich interpretacja prawidłowy. Na wyróżnienie zasługuje opracowanie Autorskiej Skali Poziomu Wiedzy badanych nauczycieli na temat edukacji włączającej, co zdecydowanie ułatwia interpretację wyników badań. Tabele i wykresy wraz z konkretnym opisem opracowano w sposób przejrzysty i zrozumiały.

Dyskusja, podsumowanie i wnioski stanowią spójną całość. Dojrzała dyskusja zawarta na 36 stronach, w której Autor dokonał zestawienia wyników badań własnych z doniesieniami krajowymi i ze świata, jest kolejnym (po części teoretycznej pracy) cennym zestawieniem wiedzy dotyczącej edukacji włączającej. Wydawać się może, że Autor powtarza pewne treści z rozdziału pierwszego, wprowadzającego do problemu badawczego, jednak zauważyć można pewną spójną logiczną całość - w części bowiem wprowadzającej Autor analizuje inkluzję jako ważny obszar edukacji światowej, by w części dyskusyjnej i podsumowującej określić znaczenie kształcenia włączającego w Polsce.

Wnioski odpowiadają 9 pytaniom badawczym. Na uwagę zasługują wnioski aplikacyjne – postulaty dla nauczycieli, które są pewnego rodzaju wyzwaniem legislacyjno - organizacyjno – edukacyjnym dla całego państwa odpowiedzialnego za przygotowanie młodego człowieka do pełnienia ról w społeczeństwie, z uwzględnieniem indywidualnych potrzeb edukacyjnych.

Ocena formalnej strony rozprawy

Strona formalna pracy została przygotowana rzetelnie. Uwagi dotyczą głównie zapisu piśmiennictwa, w którym brakuje np. pozycji Dewey ze str. 9 tekstu Dysertacji, jak również wskazanego źródła określonego skrótem DfES, 2003 (str. 131). Poza tym warto zastosować ujednolicony styl opisu bibliograficznego, którego niestety w pracy zabrakło. Dla przykładu tytuły czasopism przytaczanych artykułów, Doktorant zapisuje stosując skróty, innym razem – pełne tytuły nazw. W przytoczonych spisach monografii również zauważamy brak konsekwencji zapisu źródeł – czasami Autor zapisuje źródło wg polskich znaków, innym wg angielskich - niezależnie czy doniesienie jest publikowane w Polsce czy w świecie. Przywoływane nazwiska redaktorów monografii są zapisywane w różny sposób (np. poz. 22,

poz. 26 czy 37). Sugeruję ponowną korektę zapisu źródeł wybierając odpowiednie standardy edytorskie przed ewentualną publikacją.

Uwagi końcowe i wniosek

Całość rozprawy należy ocenić pozytywnie. Przedstawiony w pracy problem badawczy jest interesujący i ważny ze względu na coraz częściej występujące indywidualne potrzeby edukacji dziecka, co wskazuje na konieczność modyfikacji procesu kształcenia przyszłych pedagogów i zmian organizacyjnych w edukacji polskiej. Powiązanie analiz źródłowych w zakresie aspektów historycznych, legislacyjnych i organizacyjnych z analizą badań własnych, jest ciekawym rozwiązaniem poszukiwania odpowiedzi na pytanie - na ile edukacja polskiej szkoły jest przygotowana na indywidualizację pracy z uczniem. Ze względu na niejednoznaczne określenie edukacji włączającej w wychowaniu fizycznym w Polsce, każda praca ukierunkowana na poszukiwanie systemowych rozwiązań w zakresie inkluzji jest początkiem zmian, które powinny nastąpić aby wspierać ucznia w edukacji. Jest to problem istotny społecznie.

W związku z powyższym wnoszę do Wysokiej Rady Kolegium Naukowego Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu o dopuszczenie mgr. Macieja Lenickiego do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

